

Цитування:

Мохнюк Р. С. Державна культурна політика як фактор розвитку громадянського суспільства у контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 3. С. 27-36.

Mokhnyuk R. (2021). State cultural policy as a factor of civil society development in the context of European integration processes. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 3, 27-36 [in Ukrainian].

Мохнюк Руслан Степанович,
кандидат педагогічних наук,
директор Рівненського центру підвищення
кваліфікації та перепідготовки
працівників культури
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9694-4449>
rivne_nakkim@ukr.net

**ДЕРЖАВНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА
ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Мета роботи полягає у дослідженні триєдності та взаємовпливах євроінтеграційних кластерів, державної культурної політики та громадянського суспільства. **Методологія дослідження** базується на комплексному використанні загальнонаукових та спеціально-прикладних методів, а саме: аналізу та синтезу, абстрагуванні та конкретизації, аналогії та порівнянні. Спеціальний культурологічний метод, тобто метод культурологічної детермінації дав можливість розглянути вплив культурних факторів на формування соціокультурного, громадянськостворюючого середовища. Використання методів емпіричного рівня дозволив сформувати цілісну картину у питанні організації євроінтеграційних культурних практик на Рівненщині, спостерігаючи за діяльністю закладів культури регіону. **Наукова новизна** полягає у комплексності дослідження державної культурної політики України з орієнтацією на її соціальний, економічний, ментальний стан та контент сучасних євроінтеграційних модусів, що активізують процес розвитку громадянського суспільства. **Висновки.** Створення в Європі єдиного культурного простору базується на культурному розмаїтті країн, культурній дипломатії, що забезпечує комунікування та знаходження точок дотику у налагодженні співпраці. Сталий розвиток, гендерна рівність є новими пріоритетами у культурній політиці Європейського Союзу. Для України у контексті європейської інтеграції важливим є створення умов для гармонізації, збереження, актуалізації національного культурного простору попри наявність фрагментарності та розпорошеності культурної спадщини, а також інтенсифікація розвитку національного сектору культурних індустрій, забезпечення конкурентоспроможності національного культурного продукту на світовому ринку, кореляція управлінської системи культурною політикою з залученням представників громадянського суспільства. Це є засадничі основи створення концепції державної культурної політики в Україні.

Ключові слова: державна культурна політика, громадянське суспільство, євроінтеграція, сталий розвиток, культурна спадщина, культурна дипломатія.

Mokhnyuk Ruslan, Ph.D. in Pedagogics, Director of Centre of Qualification Improving and Retraining of Workers of Culture Sphere, Rivne, National Academy of Culture and Arts Management

State cultural policy as a factor of civil society development in the context of European integration processes

The purpose of the article is to study the trinity and interactions of European integration clusters, state cultural policy, and civil society. **The methodology** is based on the integrated use of general scientific and special-applied methods, namely: analysis and synthesis, abstraction and concretization, analogy, and comparison. A special culturological method, ie the method of culturological determination made it possible to consider the influence of cultural factors on the formation of a socio-cultural, civic environment. The use of empirical level methods allowed us to form a holistic picture of the organization of European integration cultural practices in the Rivne region, observing the activities of cultural institutions in the region. **The scientific novelty** lies in the complexity of the study of the state cultural policy of Ukraine with a focus on its social, economic, mental state and content of modern European integration modes, which activates the process of civil society development. **Conclusions.** The creation of a single cultural space in Europe is based on the cultural diversity of countries, cultural diplomacy, which ensures communication and finding common ground in establishing cooperation. Sustainable development and gender equality are new priorities in the cultural policy of the European Union. For Ukraine in the context of European integration, it is important to create conditions for harmonization, preservation, actualization of national cultural space despite the fragmentation and dispersion of cultural heritage, as well as the intensification of the national sector of cultural industries, ensuring the

competitiveness of national cultural product in the world market. with the involvement of representatives of civil society. These are the basic bases for creating the concept of state cultural policy in Ukraine.

Keywords: state cultural policy, civil society, European integration, sustainable development, cultural heritage, cultural diplomacy.

Актуальність теми дослідження. Культурна політика сучасної держави, зокрема і України, базується на формуванні конкурентоспроможного людського капіталу. На її поступ впливають сучасні тенденції розвитку українського суспільства. Такий підхід можливий за умови розробки парадигми орієнтованої на євроінтеграційну стратегію розвитку країни. Розуміння ролі та місця державної культурної політики не тільки щодо поступу культурної сфери, а і як рушія соціального, інноваційного економічного росту та громадянотворюючого потенціалу України, а також недостатність теоретичних розробок даної проблематики з опертям на євроінтеграційні процеси, що характеризують сучасний світ, зумовлює актуальність вибраної нами теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цілий ряд наукових розробок постулюються з розкриттям різних аспектів заявленої нами теми. Це роботи О. Васюти, П. Герчанівської, Ж. Денисюк, М. Дружинець, А. Колодій, О. Копієвської, О. Овчарук, С. Соболевської, В. Чернеця, Ю. Шайгородського та ін. Аналітичні доповіді науковців Національного інституту стратегічних досліджень дають розуміння концептуального бачення важливих напрямів державної культурної політики та розвитку громадянського суспільства при входженні України у євроінтеграційний контекст сучасності [1, 2, 3].

Мета роботи полягає у дослідженні триєдності та взаємовпливах євроінтеграційних кластерів, державної культурної політики та громадянського суспільства.

Наукова новизна полягає у комплексності дослідження державної культурної політики України з орієнтацією на її соціальний, економічний, ментальний стан та контент сучасних євроінтеграційних модусів, що активізують процес розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Культурна політика Європейського Союзу є досить демократичною та ненав'язливою, вона дає можливість коректувати всі питання, пов'язані з культурою з урахуванням національних, регіональних особливостей. Повага до культурного, мовного, релігійного розмаїття, зміцнення та охорону культурної спадщини,

орієнтація на використання найкращих європейських надбань у сфері культури з їх трансформацією у відповідності до ситуації у тій чи іншій країні, підтримка культуротворчих дій держав-членів ЄС – це основні напрями, що постулює Європа. На допомогу у вирішенні спільних проблем, а саме: «вплив цифрових технологій, зміну моделей управління культурою та необхідність підтримки культурних та творчих секторів у впровадженні інновацій» [16] спрямовані дії ЄС.

З метою удосконалення соціальної та економічної ролі культури та їх відображення у «ширших політиках та діях ЄС» Європейська Комісія працює над низкою ключових тем, а саме: соціально-економічна цінність культури, підтримка культурної спадщини, підвищення гендерної рівності та різноманітності, вимірювання позитивного впливу культури [16]. Дієвість культури як рушія економічного зростання, добробуту людей, створення робочих місць, просування соціальної інклюзії, підтримки культурного різноманіття підтверджують статистичні дані (в культурних та творчих галузях у ЄС працює 8,7 млн осіб, що еквівалентно 3,8% загальної робочої сили в ЄС, що становить 1,2 млн підприємств), що надходять з різних джерел і векторизуються за такими спрямуваннями: культурна зайнятість; характеристика та результати діяльності підприємств, що займаються культурною економічною діяльністю та реалізують виробництво культурних товарів; міжнародна торгівля культурними товарами, культурними послугами; участь у культурі (практика і відвідування) та розвиток у містах (наприклад, задоволення культурними об'єктами мешканців міст та «культурною інфраструктурою»); приватні (домашні) витрати на культурні товари та послуги; індекс цін на культурні товари та послуги; державні витрати на культуру [17].

Враховуючи еволюцію культурного сектору, Європейська Комісія прийняла Нову європейську програму культури на 2019-2022 роки, що передбачає, окрім іншого, співпрацю з організаціями громадянського суспільства та міжнародними партнерами. Пріоритетами європейського співробітництва у галузі культурної політики визначено: стійкість у культурній спадщині; згуртованість та

добробут; екосистема підтримки художників, культурних і творчих професіоналів і європейського континенту; гендерна рівність; міжнародні культурні відносини; культура як рушій сталого розвитку [18]. Поточний план продовжує дії Європейського Союзу, здійснені досі у сфері культурної спадщини, соціальної згуртованості, фінансування та інновацій, а також міжнародних культурних відносин. Сталий розвиток, гендерна рівність є новими пріоритетами у культурній політиці Європейського Союзу. Євроінтеграційні процеси України постулюються з заявленими пріоритетами і державна культурна політика бере їх за основу.

Державна культурна політика в Україні, виступаючи фактором розвитку громадянського суспільства, унормовується вітчизняними законодавчими актами, що орієнтуються на європейські правничі документи. Ще 1998 року була затверджена «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу», що визначила основні напрями співробітництва. Зовнішньополітична консолідація, що базується на виборі, зробленому українським суспільством, спрямована, серед іншого, на входження України у європейський культурний простір, про що заявлено у Стратегії. Інтеграційні процеси полягають не тільки у впровадженні європейських норм і стандартів, але і у «поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС». Взаємні контакти, обміни, поширення інформації, здійснення спільних наукових, культурних, освітніх та інших проєктів, – завдання, що передбачені Стратегією [10].

Варто зазначити, що ми не ставимо за мету прослідкувати в історичній послідовності законотворчість у питанні євроінтеграційних підходів до культурної політики як фактора розвитку громадянського суспільства, але окреслення ключових точок дає можливість поглянути на заявлену проблему ретроспективно. Цілий ряд документів у цьому контексті був прийнятий і пізніше 1998 року, але вони не всі були виконані «через відсутність бюджетних коштів, чіткої та адекватної системи моніторингу реалізації завдань програм, взаємодії між владою та інститутами громадянського суспільства тощо», – про що зазначено у «Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки» [12]. Її реалізація уможливлена завдяки спільним зусиллям та тісною співпрацею органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів

громадянського суспільства, бізнесу, засобів масової інформації, міжнародних організацій, що забезпечують утвердження в українському суспільстві свідомої підтримки членства України в ЄС, інтеграції в європейський економічний, культурний та політичний простір. В інформуванні населення важлива роль відводиться суспільним медіаторним інститутам – громадським організаціям, експертному середовищу, засобам масової інформації, працівникам освітньої та наукової сфери, установам, діяльність яких пов'язана з інформуванням населення – бібліотекам, клубам, центрам тощо [12].

Продовження політики комунікації у сфері європейської інтеграції знаходимо у планах заходів з означеного питання, зокрема і у Плані на 2021 рік. Що стосується культурологічного напрямку, то це: проведення роз'яснювальної кампанії, у тому числі в рамках концепції EUKраїна, щодо основних європейських цінностей, а саме: повага до людської гідності, до прав людини, свобода, демократія, рівність, верховенство права та їх значення для побудови успішної європейської держави; забезпечення виготовлення в рамках кампанії інформаційної аудіовізуальної, друкованої продукції та розміщення її в ефірі загальнонаціональних теле- та радіоканалів, в Інтернеті, зокрема у соціальних мережах, громадських місцях, у форматі внутрішньої та зовнішньої реклами; проведення тематичних заходів – лекцій, уроків, конкурсів, екскурсій, вікторин, флеш-мобів та ін. з метою пропагування європейських цінностей [9]. Ці заходи втілюються як державними інституціями, так і громадськими об'єднаннями. З метою сприяння підвищенню рівня обізнаності і забезпечення підтримки громадськістю державної політики у сфері європейської інтеграції у 2021 році розпочалась робота над проєктом Стратегії комунікації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу на період з 2022 по 2025 рр., що передбачає: аналіз існуючої комунікаційної активності, поточного сприйняття європейської інтеграції, наявних інформаційних платформ щодо євроінтеграції; визначення цільових груп та стейкхолдерів; розробку креативної концепції; планування форматів та каналів її втілення; виокремлення людських та фінансових ресурсів; визначення показників ефективності та методів їх вимірювання [14].

Державна культурна політика – це своєрідна «дорожня карта» у сфері культури з чітким баченням спільного шляху до сталої,

відкритої назустріч світу Україною, об'єднаною культуротворчою діяльністю за співучасті якомога більшої кількості різних гравців. У «Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження» подано визначення дефініції «культурна політика», що стосується культури на місцевому, регіональному або міжнародному рівнях або призначена для здійснення безпосереднього впливу на окремих осіб, груп або суспільство, а також на створення, виробництво, поширення, розподіл культурної діяльності, культурних товарів, послуг та доступ до них [4]. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг» трактує державну політику у сфері культури як нормативно-правову, регуляторну (адміністративна, економічна, фінансова) та публічну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування спрямовану на «забезпечення культурних потреб громадян у відповідності до пріоритетів суспільного розвитку» [8]. Цей Закон прийнятий 29 квітня 2021 року, а набере чинності 4 грудня 2021 року.

Відповідність сучасним світовим і європейським засадам є стрижнем державної культурної політики в Україні, що підтверджується базовими принципами: прозорості і публічності; демократичності; деїдеологізованості і толерантності; системності та ефективності; інноваційності [5]. Державна культурна політика, створюючи самовідтворюючу та поступальну модель культурного розвитку, ґрунтується на «глибокому факторному аналізі проблем галузі та ресурсному методі планування комплексу таких інструментів, механізмів, програм і заходів, які здатні своєчасно та ефективно вирішити ту чи іншу проблему у сфері культури і мистецтв» [11]. Природним для галузі культури є принцип інноваційності, ознакою якого є проектно-аналітичне обґрунтування та організаційно-управлінське забезпечення інноваційного процесу, формування ефективної системи стимулювання, наявність прозорих та доступних інформаційно-комунікаційних потоків, розвиток сучасних організаційних структур управління компетенцією та знаннями у даній сфері. Інноваційний підхід до державної культурної політики виступає фактором розвитку громадянського суспільства.

Модель державної культурної політики в Україні у контексті європейської інтеграції, за визначенням фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, повинна формуватись за напрямками: збереження й актуалізація культурної спадщини в найширшому її розумінні; заохочення і підтримка творчих ініціатив на індивідуальному та груповому рівнях з метою сприяння розвитку особистості й громадянського суспільства; дієва підтримка сучасних культурних індустрій, що створюють ефективне позиціонування України у Європі і світі; забезпечення вільного доступу до національного культурного, освітнього і наукового надбання громадян України та кожного, хто цікавиться Україною у світі, особливо це стосується молоді; відкритість до інших культур; розуміння важливості культурних обмінів як повноцінного джерела культурного розвитку [2, 37-38]. Формуючи актуальну культурну модель, фахівці не обійшли стороною громадянське суспільство, що є позитивним у культуротворчому процесі забезпечення виконання стратегічних завдань у даній сфері, важливою у цьому процесі є і культурна дипломатія.

На основі аналізу концепцій, стратегій, програм, щорічних послань Президента України до Верховної Ради України, програм діяльності Кабінету Міністрів України та ін. розроблено Пріоритети державної політики у сфері культури, що увійшли до Закону України «Про культуру», це: розвиток культури української нації, корінних народів та національних меншин України; актуалізація ролі культури як системи цінностей, ресурсу для забезпечення сталого розвитку та консолідації суспільства; посилення освітнього, інноваційного та комунікаційного потенціалів культури; охорона культурної спадщини та культурних цінностей, збереження, відтворення та охорона історичного середовища; естетичне виховання громадян, передусім дітей та юнацтва; розвиток мистецької освіти, кадрове забезпечення сфери культури; автономія та самоврядування закладів культури та закладів освіти у сфері культури; розширення та модернізація культурної інфраструктури села; охорона, заохочення та підтримка культурного розмаїття як одного з найважливіших чинників сталого розвитку держави; економічна (фінансова), територіальна (фізична), соціальна та інформаційна доступність якісних культурних послуг для кожного; створення, виробництва, тиражування, розповсюдження,

демонстрування, споживання, популяризація, збереження й використання культурних благ; розвиток державно-приватного партнерства, залучення інвестицій у сферу культури; забезпечення проведення досліджень у сфері культури; підвищення матеріального і соціального престижу професій у сфері культури [8]. Виконання визначених пріоритетів на пряму обумовлюються розвитком громадянського суспільства в Україні.

Суспільству відводиться основна роль і в охороні та заохоченні розмаїття форм культурного самовираження. Стаття 11 «Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження» сформульована як «участь громадянського суспільства», у якій заявлено, що «Сторони заохочують активну участь громадянського суспільства у своїх зусиллях для досягнення цілей цієї Конвенції». А цілями цієї Конвенції є: охорона та заохочення розмаїття форм культурного самовираження; створення умов для розквіту й вільної взаємодії культур на взаємовигідній основі; заохочення діалогу між культурами для забезпечення ширших і збалансованіших культурних обмінів у всьому світі в інтересах взаємоповаги культур і культури миру; заохочення міжкультурності для розвитку взаємодії між культурами в дусі наведення мостів між народами; заохочення поваги до розмаїття форм культурного самовираження й підвищення усвідомлення цінності цього розмаїття на місцевому, національному та міжнародному рівнях; підтвердження важливості взаємозв'язку між культурою та розвитком для всіх країн, особливо тих, що розвиваються, і підтримка заходів, яких уживають на національному й міжнародному рівнях для забезпечення визнання справжньої цінності цього взаємозв'язку; визнання особливого характеру культурної діяльності, культурних товарів та послуг як носіїв самобутності, цінностей і змісту; підтвердження суверенних прав держав на підтримку, прийняття й здійснення політики та заходів, які вони вважають належними для охорони й заохочення розмаїття форм культурного самовираження на своїй території; зміцнення міжнародного співробітництва й солідарності в дусі партнерства, зокрема для збільшення можливостей країн, що розвиваються, для охорони й заохочення розмаїття форм культурного самовираження [4].

Одним із напрямів сучасної державної культурної політики є інтелектуалізація

громадян, що сприятиме виробленню їх активної позиції до процесів державотворення. Тому державна культурна політика повинна опікуватись популяризацією книгочитання, підтримкою книговидавничої справи. Особливо це є важливим в умовах, коли інтернет заповнює інформаційний простір. Важливо цей напрям зробити одним із пріоритетних у державній політиці у сфері культури. Частково заходи щодо сфери книговидавництва, книгочитання, діяльності Українського інституту книги прописані у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19». Так, однією з функцій Українського інституту книги є функція «представлення України в міжнародних організаціях (спілках), які займаються розвитком (підтримкою) книговидання, бібліотечної справи, промоцією читання» [7].

Появі потужних європейських цифрових проєктів у сфері культури, реалізованих на державному рівні, передувало вироблення спільної стратегії ЄС. Було визначено, що оцифрування та збереження культурної пам'яті має здійснюватися через діджиталізацію друкованих матеріалів, фото, музейних об'єктів, архівних документів, музичних та аудіовізуальних матеріалів, монументів й археологічних пам'яток. Оновлення загальної правової бази щодо політики діджиталізації в ЄС надало нового цифрового життя європейським музеям, бібліотекам й архівам, поліпшило умови збереження та доступ до культурної спадщини. Крім того, на думку експертів, це стало вагомим чинником зміцнення престижу Європи, її культурного статусу та економічного впливу як у межах Союзу, так і в глобальному масштабі [6, 2]. Експерти у сфері культури в Україні заявляють, що поки в державних інституціях відбуваються масштабні трансформаційні процеси, час брати справу в руки ентузіастам сфери культури, громадянському суспільству, громадським інституціям безпосередньо зацікавленим у її цифровій трансформації. Свого часу в результаті чисельних обговорень, зокрема, «музейники висловили своє наполегливе прагнення стати невід'ємною частиною світового культурного простору й підтримали ініціативу оголосити 2020 роком

Діджиталізації української культури» [13]. Діджиталізація допомагає створити національний реєстр культурних пам'яток, а оцифрування й викладення у вільний доступ інформації про мистецькі пам'ятки робить Україну відкритішою для внутрішнього та міжнародного культурного туризму зокрема.

Сьогодні державна культурна політика не може обійти стороною ситуацію, що склалась у галузі культури у зв'язку з пандемією. Закладам культури, звичайно ж і працівникам, завдано відчутних збитків у зв'язку із гальмуванням, руйнацією ринків, втратою фахівців. Тут можна говорити про зворотній вплив на культурну політику громадянського суспільства, так як воно є вільним, демократичним у виборі засобів існування, тому незалежний культурний сектор (неприбутковий та прибутковий сектори), почав створювати нові форми взаємодії на протигагу бюджетній сфері (публічно-правова сфера), що залишалась на карантині. Незалежна культурна сфера, а за нею згодом і державна, почали активно працювати в інтернет-просторі. Театри, концертні організації, окремі митці розпочали онлайн концерти, презентації своїх творів, оприлюднювалися архівні записи театральних вистав, концертних програм, оперних постановок. Слова «стрім», «ZOOM», онлайн вистави, виставки, майстер-класи, конференції увійшли в лексикон працівників культури. Кардинальним поворотом стало розуміння споживачів культурних продуктів сплачувати за культурний контент, хоча спочатку цього розуміння не було. Комплексно підійшовши до питання формування нового діджитального ринку культурних послуг є можливість захистити і фінансування. Директорка Українського центру культурних досліджень І. Френкель на основі аналізу ситуації презентує культурні напрями, що можна розвивати під час пандемії: моделювання культурно-економічного розвитку; нематеріальна культурна спадщина; діджиталізація музейних, бібліотечних фондів; розвиток осередків ремесел; формування онлайн аудиторії (сайти, групи, реєстри тощо); проведення проєктів у комбінованих форматах; створення онлайн курсів, уроків, продуктів, виставок. Вони мають бути включені до плану роботи закладів культури, їх реалізація допоможе створенню крос секторальних об'єднань, що збільшить кількість осіб, які інтегруються у культурну сферу та дотично стають амбасадорами галузі, додаючи голоси на її захист у громаді. Вона

додає, що діджитальний культурний ринок європейських країн більш розвинутий, наявність англomовного контенту може допомогти у процесі монетизації культурного середовища громади та/або міста [15]. Громадянська позиція відповідальності управлінців сфери культури щодо дотримання вимог у період карантину дозволить швидше подолати цю проблему, але формування діджитального ринку культурних послуг у співпраці з інституціями громадянського суспільства залишиться, на нашу думку, одним із напрямів державної культурної політики і надалі.

Векторизація державної культурної політики в сторону децентралізації новостворених громад отримала можливість створювати власне бачення розвитку місцевих локацій. Регіональні проєкти, імplementовані невеликими об'єднаними громадами та націлені на поступові позитивні зміни сприяють соціальній згуртованості. На сьогодні досить різною є стан інфраструктури об'єднаних територіальних громад, але незважаючи на це, вони можуть виступати «ресурсною базою місцевих громад і за умови ефективного керівництва можуть стати осередками об'єднання місцевих громад, сучасними місцевими культурними хабами» [3, 62]. Потенціал культури, творчих працівників недостатньо використовується громадами. Окресливши проблемні моменти у сфері культури та усвідомивши важливість їх усунення, налагодивши співпрацю можна ефективно розбудовувати громадянське суспільство та місцеві громади. Говорячи про державну культурну політику, ми свідомо опускаємо проблему фінансування, що присутня в усіх сферах життєдіяльності країни, її подолання лежить у площині об'єктивних і суб'єктивних причин. Але вирішення інших протиріч лежить у площині співпраці, знаходження консенсусу, порозуміння, толерантності, свого роду, культуротворчого відношення до розбудови держави. Нерозуміння місцевою владою важливості інструментів культури для подолання суспільством сучасних викликів, невміння і часто небажання вчитися ефективно використовувати потенціал культурної політики, культурних активістів та організацій; неперіоритетність у модернізаційних планах України творчого потенціалу українського суспільства, наявної культурної інфраструктури, її місця в національному дискурсі; недооцінка інструментарію культури у сприйнятті реформ

суспільством; недостатня залученість до участі у розробці культурної стратегії України стейкхолдерів усіх рівнів: представників державної та місцевої влади, митців, громадських організацій у сфері культури, інвесторів, благодійників, активних громадян, особливо молоді; нагальна необхідність залучення новітніх цифрових технологій у культурну сферу, що спрощує доступ до споживання культурного продукту створює нові, альтернативні можливості для його монетизації [3, 62-63], – це виклики, що сформульовані Національним інститутом стратегічних досліджень. Робота над їх подоланням лежить у площині культуротворчих підходів громад та прагненні до відповідності європейським стандартам у питанні розбудови громадянського суспільства.

Державна культурна політика фундаментується культурною діяльністю, яку сучасні науковці розглядають як сукупність закладів та інституцій, що займаються виробництвом і поширенням культури. Культурну діяльність збагачують також культурні проекти та ініціативи, що сприяють розвитку громадянського суспільства. Багато з них підтримані Українським культурним фондом. Активізація участі України у міжнародних культурних проектах, культурно-інформаційному обміні з країнами Європи відбувається у період відзначення у травні Дня Європи під час проведення культурно-спортивних івентів, презентуючи традиції та звичаї країн Євросоюзу. Зокрема, на Рівненщині офіційна частина святкування розпочинається із виконання 9-ї симфонії Бетховена «Ода до радості», традиційного Європейського параду від Майдану Магдебурзького Права до Майдану Незалежності за участі керівництва області та міста, офіційних делегацій, національних товариств, учасників творчих колективів, членів Євроклубів міста, рівненських спідвеїстів. До свята приурочено акцію «Всеукраїнський Велодень», проведення майстер-класів з найпопулярніших у Європі видів фітнесу – Kangoo Jumps та Strong by Zumba, майстер-класів від майстрів-барберів Gentle Razor Barbershop, пізнавальну гру на європейську тематику «EuroQuest», організовано традиційний благодійний забіг «RivneEuroRun» та півфінал чемпіонату Європи серед юніорів зі спідвею, у якому у 2019 році взяли участь спортсмени з дев'яти країн (Україна, Чехія, Словенія, Німеччина,

Румунія, Латвія, Угорщина, Польща, Словаччина).

Станом на 2019 в області діє центр ЄС, який функціонує на базі Національного університету «Острозька академія». У рамках спільного проекту ЄС та Української бібліотечної асоціації «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації» за програмою ЄС Еразмус+ з метою доступу молоді до загальної та спеціалізованої інформації про Євросоюз у бібліотеках області відкрито Пункти європейської інформації, що діють і сьогодні. Громадяноформуючою є участь громадськості, зокрема молоді, у програмі Jean Monnet. Національний університет «Острозька академія» розпочав реалізацію проекту «Студії європейських цінностей та ідентичності». Євроклуби як центри розвитку громадянського суспільства, а їх 48 на Рівненщині, функціонують у загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах та бібліотеках області.

Спільно з культурними інституціями, неурядовими організаціями Рівненської області та відповідними інституціями країн-членів ЄС або Представництвом ЄС у 2019 році було реалізовано 27 культурно-мистецьких проєктів та ініціатив, зокрема: фестиваль «Global Youth Fest'19» під гаслом «Ми відкриваємо світ, або відкрити Україну світові», організатором якого виступила Всеукраїнська громадська організація «Global Youth Community»; міжнародний фестиваль «Органний собор-2019» за участі органіста із Чеської Республіки Петера Плани; «Різдвяні нотки: святкування Різдва Христового в традиціях України та Польщі» за участі делегації міста Казімеж Дольни (Люблінське воєводство, Польща), організованого українсько-польським культурно-просвітницьким центром ім. Т.О. Сосновського; «Парижкі зустрічі» – концерт кларнетиста Семюеля Берто (Франція) спільно з академічним камерним оркестром обласної філармонії; Рок-фестиваль «Тарас Бульба» за участі понад 50-ти гуртів різножанрової спрямованості, серед гостей гурти «Infected Rain» (Молдова), «Beddari» (Норвегія) та «Grandma'pick» (Україна-Німеччина); фестиваль французької культури «Французька весна» з концертом французького струнного квартету «Danos»; фестиваль «Тиждень австрійського кіно», організований Австрійським культурним форумом, компанією Артхаус Трафік та Рівненською обласною бібліотекою для

молоді; XIV Міжнародний фестиваль духової музики «Дзвенить оркестрів мідь», де виступили духові оркестри з Литви, Білорусі, Польщі та України; XIV-й Міжнародний Салон художньої фотографії «ФотOVERнісаж на Покрову, 2019» / Pokrova Photovernissage, 2019, де представлено світлини фотомайстрів з 31 країни світу; Українсько-польський фотографічний пленер «Рівненщина. На європейських перехрестях», у якому взяли участь молодь з фотошколи Палацу молоді у м. Ольштин та рівненської фотошколи «У харватері істин», що проходив під патронатом голови облдержадміністрації та Маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства; Міжнародний фестиваль телерадіопрограм «Калинові мости» (Вармінсько-Мазурське воєводство, Польща), під час якого інтернаціональне журі (українські, польські, білоруські метри журналістики) переглядає і прослуховує близько 70 теле- і радіопрограм, що надходять з державних та недержавних телерадіокомпаній більшості областей України, а також редакцій українського мовлення польських засобів масової інформації; Міжнародний кінофестиваль «Місто Мрії» з близько 500 фільмами від режисерів з-понад 50 країн світу; XVI Мандрівний міжнародний фестиваль документального кіно про права людини Docudays UA; Міжнародний фольклорний фестиваль «ЕтноРівне-2019». Серед учасників фестивалю – танцювальний колектив «Теджомай» з Індії, дитячий та молодіжний фольклорний танцювальний колектив університету Хаджеттепе з Туреччини, фольклорний колектив «Гастаута» з Литви та колективи з різних областей України. Це далеко не повний перелік всіх євроінтеграційних культурно-мистецьких атракцій Рівненщини. Багато виконавців та колективів, громадських організацій, культурно-мистецьких інституцій відвідують закордоння з метою популяризації культури, навчання та обміну досвідом.

Аналіз культурної практики Рівненщини дає можливість вийти ще на один феномен, за допомогою якого стали можливими всі вищезазначені проекти. Це феномен колаборації, що набуває вагомого, практичного значення у культурному менеджменті, без якого неможливою є організація таких різновекторних проектів і за своєю темою, і за формою, і за стилем, і за учасниками, і на аудиторію, і за задіяними організаціями тощо. І тут громадянському суспільству належить не тільки слово, а і його

практична реалізація, дія, тому що колаборація – це не тільки обмін ресурсами (персоналом, приміщеннями, ідеями), а й спільна стратегія комунікації, договірних зв'язків, що ґрунтуються не лише на фінансуванні, а й на обміні вміннями та навичками. Реалізація завдань на державному та місцевому рівнях щодо підвищення ролі культури як важливого самодостатнього чинника державотворення сприятиме розбудові громадянського суспільства в Україні, опираючись на євроінтеграційні процеси сучасності.

Висновки. Створення в Європі єдиного культурного простору базується на культурному розмаїтті країн, культурній дипломатії, що забезпечує комунікування та знаходження точок дотику у налагодженні співпраці. Сталий розвиток, гендерна рівність є новими пріоритетами у культурній політиці Європейського Союзу. Для України у контексті європейської інтеграції важливим є створення умов для гармонізації, збереження, актуалізації національного культурного простору попри наявність фрагментарності та розпорошеності культурної спадщини, а також інтенсифікація розвитку національного сектору культурних індустрій, забезпечення конкурентоспроможності національного культурного продукту на світовому ринку, кореляція управлінської системи культурною політикою з залученням представників громадянського суспільства. Це є засадничі основи створення концепції державної культурної політики в Україні. Сучасна ситуація виштовхує на поверхню нові феномени культурного розвитку, а саме: діджиталізація культури, інтелектуалізація суспільства, переформатування територій у контексті децентралізації і всі вони впливають на розробку стратегії державної культурної політики.

Література

1. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О. (кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валевський О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. Київ : НISД, 2020. 136 с.
2. Здіорук С.І., Литвиненко О.М., Розумна О.П. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналіт. доп. / за ред. С. І. Здіорука. Київ: НISД, 2012. 64 с.
3. Ключові виклики для розвитку громадянського суспільства, 2020. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2020 році : матеріали. щоріч. доп. / [Корнієвський О.,

Сидоренко Д., Пеліванова Н. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Тищенко, Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2021. 116 с.

4. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження»: ратифікована Законом від 20.01.2010 р. №1811-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text (дата звернення : 21.09.2021).

5. Конституція України (редакція 01.01.2020 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 20.09.2021).

6. Оцифрування культурної спадщини та цифрові мистецькі проєкти: до питання діджиталізації в Україні: оглядова довідка за матеріалами преси, інтернету та неопублікованими документами за 2018–2019 рр. / підготовл. Б.М. Лелик. 2019. Вип. 12/5. 20 с. URL : https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2019/Digital19.pdf (дата звернення : 22.09.2021).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19 : закон України від 16.06. 2020 р. за №692-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text> (дата звернення : 22.09.2021).

8. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг : закон України від 29.04.2021 р. №1432-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1432-20#Text> (дата звернення : 21.09.2021).

9. Про затвердження плану заходів на 2021 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки від 14.04.2021 №331-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2021-%D1%80#Text> (дата звернення : 19.09.2021).

10. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : указ Президента України від 11.06.1998 р. №615/98. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення : 15.09.2021).

11. Про Концепцію державної політики в галузі культури на 2005-2007 роки : закон України від 03.03.2005 р. №2460-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-15#Text> (дата звернення : 20.09.2021).

12. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. №779-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80#Text> (дата звернення : 16.09.2021).

13. Скакун І. «Культура в смартфоні»: чому потрібна діджиталізація українського національного надбання. URL : <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/11/6/238811/> (дата звернення : 18.10.2020)

14. Стартувала підготовка Стратегії комунікації державної політики інтеграції України до ЄС на 2022-2025 рр. URL : <https://www.davr.gov.ua/news/startuvala-pidgotovka-strategii-komunikacii-derzhavnoi-politiki-integracii-ukraini-do-yes-na-20222025-rr> (дата звернення : 19.09.2021).

15. Френкель І. Можливості сфери культури під час обмежень. URL : <https://uccs.org.ua/UNCATEGORIZED/MOZHLYVO-STI-SFERY-KULTURY-PID-CHAS-OBMEZHEN/> (дата звернення : 18.10.2020).

16. European Commission : офіційний веб-сайт ЄС. URL : <https://ec.europa.eu/culture/policies/eu-competences-field-culture> (дата звернення : 27.09.2021).

17. Eurostat. Культура – огляд. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/culture> (дата звернення : 27.09.2021).

18. Council conclusions on the Work Plan for Culture 2019-2022. Official Journal of the European Union. 2018. 21.12. URL : [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221(01)) (дата звернення : 27.09.2021).

References

1. Humanitarian policy in Ukraine: challenges and prospects (White Paper). (2020). Analyst. ext. Sinaiko O.O. (supervising author), Tishchenko Yu. A., Kaplan Yu. B., Mikhailova O. Yu., Valevsky O.L. and others]; for general ed. Yu. B. Kaplan, Yu.A. Tishchenko. Kyiv: NISS [in Ukrainian].

2. Zdioruk S.I., Litvinenko O.M., Rozumna O.P. (2012). Cultural policy of Ukraine: national model in the European context: analyst. ext. for ed. SI Zdioruk. Kyiv: NISS [in Ukrainian].

3. Key challenges for the development of civil society, 2020. (2021). The state of development of civil society in Ukraine in 2020: materials. annually. ext. Kornievsky O., Sidorenko D., Pelivanova N. and others; for general ed. Yu. Tishchenko, Yu. Kaplan. Kyiv: NISS [in Ukrainian].

4. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions: ratified by the Law of 20.01.2010 111811-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text [in English].

5. The Constitution of Ukraine (version 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

6. Digitization of cultural heritage and digital art projects: on the issue of digitalization in Ukraine. (2019). A review of the press, the Internet, and unpublished documents for 2018-2019, prepared. B.M. Lelik. Vip. 12/5.20s. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2019/Digital19.pdf [in Ukrainian].

7. On amendments to some legislative acts of Ukraine on state support in the field of culture, creative industries, tourism, small and medium business in

connection with the restrictive measures related to the spread of coronavirus COVID-19: the law of Ukraine of 16.06. 2020 for 92692-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text> [in Ukrainian].

8. On Amendments to the Law of Ukraine «On Culture» Concerning General Principles of Providing Cultural Services to the Population: Law of Ukraine of April 29, 2021 №1432-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1432-20#Text> [in Ukrainian].

9. On approval of the action plan for 2021 on the implementation of the Communication Strategy in the field of European integration for 2018-2021 from 14.04.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

10. On approval of the Strategy of Ukraine's integration into the European Union: Decree of the President of Ukraine of June 11, 1998, №615, 98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> [in Ukrainian].

11. On the Concept of the state policy in the field of culture for 2005-2007: the law of Ukraine from 03.03.2005 №2460-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-15#Text> [in Ukrainian].

12. On approval of the Communication Strategy in the field of European integration for 2018-2021: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 25.10.2017 №779-r. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

13. Skakun I. (2019). «Culture in a smartphone»: why we need digitalization of the Ukrainian national heritage. URL: <https://life.ppravda.com.ua/columns/2019/11/6/238811/> [in Ukrainian].

14. Preparation of the Communication Strategy of the State Policy of Ukraine's Integration into the EU for 2022-2025 has started. (2021). URL: <https://www.davr.gov.ua/news/startuvala-pidgotovka-strategii-komunikacii-derzhavnoi-politiki-integracii-ukraini-do-yes-na-20222025-rr> [in Ukrainian].

15. Frenkel I. (2020). Possibilities of the cultural sphere during restrictions. URL: <https://uccs.org.ua/UNCATEGORIZED/MOZHLYVO-STI-SFERY-KULTURY-PID-CHAS-OBMEZHEN/> [in Ukrainian].

16. European Commission: official EU website. URL: <https://ec.europa.eu/culture/policies/eu-competences-field-culture>

17. Eurostat. Culture - an overview. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/culture> [in English].

18. Council conclusions on the Work Plan for Culture 2019-2022 (21.12.2018). Official Journal of the European Union. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221(01)) [in English].

*Стаття надійшла до редакції 17.03.2021
Отримано після доопрацювання 19.04.2021
Прийнято до друку 23.04.2021*